

Enskild motion

Motion till riksdagen 2016/17:1054

av **Annika Lillemets m.fl. (MP)**

Villkorslöst kontantstöd och basinkomst för att uppnå Agenda 2030-mål

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka satsningen på villkorslöst kontantstöd och basinkomst inom svenskt humanitärt bistånd och utvecklingsamarbete som ett medel att uppnå Agenda 2030-målen och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Fattigdomen ska utrotas. Det är det första av de 17 globala mål, de så kallade Agenda 2030-målen, som världens ledare förbundit sig till i FN. Ett av delmålen är att senast 2030 ska den extrema fattigdomen avskaffas för alla människor överallt. Ett annat är att nationella system och åtgärder för socialt skydd för alla ska införas. Vidare ska människors sårbarhet för olika slags ekonomiska, sociala och miljömässiga chocker och katastrofer minskas, och det ska säkerställas att alla har lika rätt till ekonomiska resurser, tillgång till grundläggande tjänster, naturresurser, finansiella tjänster med mera.

Fattigdom innebär per definition att sakna pengar. Genom att angripa roten till det onda, kan man komma åt även andra problem. Hunger, ohälsa, brist på utbildning, vatten och sanitet med flera missförhållanden som de globala målen syftar till att få bukt med, kan lindras om människor får pengar att röra sig med. Fredspristagaren och den amerikanska medborgarrörelsens portalfigur Martin Luther King Jr:s analys av vad som krävs för att utrota fattigdomen en gång för alla är lika aktuell idag som när han skrev den. I sin sista bok *Where do we go from here; Chaos or community?* från 1967, konstaterar han att istället för att försöka bekämpa problem som skapas av fattigdom är det bättre att avskaffa den. Det är det enklaste sättet som är det mest effektiva: att se till att människor får pengar att röra sig med genom att införa en garanterad inkomst, en basinkomst.

Basinkomst är mer än en vision. Olika varianter har prövats tillfälligt eller införts permanent på skilda håll i världen. Brasilien inför sedan 2004 basinkomst stegvis. Över 60 miljoner invånare får redan del av ett stöd till fattiga barnfamiljer som villkoras med skolplikt.

I Indien har FN-finansierade försök där fattiga bybor fått en liten summa pengar varje månad, utan villkor eller krav, gett goda resultat. Forskare har följt byborna och jämfört med andra, som inte fått pengar. Eftersom pengarna delades ut direkt till dem de var avsedda för, försvann inget i byråkrati och korruption utan nådde mottagarna som satsade ansvarsfullt på mat, medicin och utbildning. Därtill fick många råd att investera i näringsverksamhet, rent vatten och sanitet. Särskilt kvinnor fick påtagligt ökad frihet, trygghet och värdighet. Ett annat exempel är ett liknande försök i en by i svårt hiv-drabbade Namibia uppnåddes snabbt liknande goda resultat. En effekt särskilt värd att nämna var att utfattiga kvinnor fick råd att säga nej till mäns sexköp.

Vad gäller humanitärt bistånd visar studier att det ofta kan vara mer effektivt att ge människor som är i akut nöd på grund av exempelvis naturkatastrofer eller krig och konflikter, kontantstöd istället för mat och förnödenheter. Den brittiska tankesmedjan Overseas Development Institute har på uppdrag av det ansvariga brittiska departementet (Humanitarian and Conflict Department for International Development) samlat kompetens från hela världen för att utvärdera kontantstöd vid humanitära kriser. Resultatet av denna högnivåpanels arbete redovisas i rapporten ”Doing cash differently: how cash transfers can transform humanitarian aid”, från 2015. (<https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/9828.pdf>)

Rapporten ger tolv rekommendationer till biståndsgivare, i syfte att bättre ta tillvara möjligheterna med kontantstöd. Det uppgår nu till endast en liten del av det totala humanitära biståndet. Det humanitära biståndssystemet är under stark press. Många människor är beroende av humanitär hjälp under många år. Ofta finns de på platser med lokala marknader och därmed har de möjlighet att köpa det de behöver, om de har pengar.

Högnivåpanelen hänvisar i sin rapport till över 200 forskningsstudier och andra källor, som utvärderar effekterna av kontantstöd. De finner att kontantstöd på flera sätt ofta är mer effektivt än andra former av stöd. De allra flesta mottagare använder – som väntat – pengarna förnuftigt och föredrar att själva få bestämma vad de behöver. Förtroendet ökar människors känsla av värdighet. När behovet blir mindre av långväga varor får lokala marknader ett välkommet uppsving. Minskade kostnader för transport och lagring av varor gör också att mer av biståndet går till de behövande. I rapporten ges några exempel där skillnaden varit betydande. Till exempel skriver man att två och en halv gånger mer av hjälpbudgeten i Somalia gick direkt till de behövande när stödet gavs i form av kontanter istället för mat.

Huvudbudskapet är klart och tydligt: ge mer villkorslöst kontantstöd. Vidare menar de att biståndsgivare och hjälporganisationer alltid bör ställa sig frågan: varför inte kontanter? Och: om inte nu, när?

Svenskt bistånd ska naturligtvis utformas och kontinuerligt anpassas till de rådande omständigheterna, så att det gör mesta möjliga nytta. Det finns därför all anledning att ta fasta på erfarenheterna från olika projekt och forskarnas rekommendationer. Sverige bidrar redan till program med kontantstöd som en del av den humanitära hjälpen till exempelvis palestinska familjer i Gaza och till människor som flytt från Syrien. Mot bakgrund av ovanstående finns det all anledning att överväga att satsa mer, såväl som humanitärt bistånd som inom det långsiktiga utvecklingssamarbetet för att skapa långsiktiga socialförsäkringssystem som innefattar villkorlös basinkomst.

En sådan inriktning ligger i linje med Politiken för global utveckling (PGU) som beslutades av Sveriges riksdag 2003. Det övergripande målet för PGU är att

åstadkomma en rättvis och hållbar global utveckling. Riksdagen har också slagit fast två viktiga utgångspunkter som ska styra svensk politik för global utveckling:

- Alla människor har rätt till ett värdigt liv, utan fattigdom.
- Alla människor vill utvecklas och är inte bara mottagare eller viljelösa offer.

Därför föreslår vi att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att öka satsningen på villkorslöst kontantstöd och basinkomst inom svenskt humanitärt bistånd och utvecklingssamarbete.

Annika Lillemets (MP)

Valter Mutz (MP)

Carl Schlyter (MP)